WEB 2.0'IN İLK SAVAŞ ALANI OLARAK ORTA DOĞU

Nabeel Odeh ve Ikbal Ben Gaied Hassine

ALSHARQ FORUM ANALİZ

ALSHARQ FORUM

WEB 2.0'IN İLK SAVAŞ ALANI OLARAK ORTA DOĞU

Nabeel Odeh ve Ikbal Ben Gaied Hassine

منتدى الشرق
ALSHARQ FORUM

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2019, Al Sharq Forum
Her hakkı saklıdır.
Tasarım: Jawad Abazeed
Türkiye'de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum'a aittir. Al Sharq Forum'un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.
İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197
Bahçelievler / İstanbul / Türkiye.
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

İçindekiler

Özet 4

Platform Tasarımlarının Karakteristikleri 5

Giriş 5

Güç Merkezleri ve İşlevsellikte Yaşanan Değişim 7

Birinci Aşama: Popüler Güç ve Rejim Kırılganlığı 8

Ajanda Oluşturma 9

Gruplar Arası İttifak Benzeri İş Birliği 9

Geleneksel Medya Üzerindeki Katı Rejim Kontrolünün Üstesinden Gelmek 10

İkinci Aşama: Karşı Devrimciler Geliyor 10

İnternet Kullanımına Dair Yasaların Sıkılaştırılması 11

Gözetim 12

Paylaşımlar Kaynaklı Tutuklamalar 12

Siber Suç Yasaları 13

Sonuç 13

Referanslar 14

YAZARLAR HAKKINDA 15

AL SHARQ FORUM HAKKINDA 15

[Bu yazının İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur]

Özet: Bu yazıda, siyasi aktörlerin güç toplamak ve kullanmak için teknolojik altyapıyı (Facebook ve Twitter gibi) kullanma yollarını incelemeye yönelik bir girişimde bulunulmakta ve söz konusu teknoloji platformlarına yönelik tasarımların temel karakteristikleri mercek altına alınmaktadır. Bu platformlar, aynı anda hem değer esaslı hem de değer gözetmeden kullanılabilen sosyo-teknik ağlara bir zemin teşkil ettikleri için değişken ve dinamik örgütlenme biçimlerine de alan açmaktadır. Dahası, bu platformlar, dinamik doğaları gereği farklı kapasitelere sahip aktörler tarafından sürekli şekillendirilirken bunun karşılığında bu aktörleri de şekillendirmektedir. Bu değişimin gidişatını tahmin etmek güç olmakla birlikte söz konusu platformların tasarlanış biçimlerinin ne gibi gelişmelere kapı araladığına dair bir kavrayışa sahip olmak, bu fenomenin analizi için daha iyi bir çerçeve sağlayacak ve teknoloji ile insanlık arasındaki toplumsal nitelikli etkileşimin doğasını daha iyi anlamanın yolunu açacaktır. Bu doğrultuda, bu yazı yazılımlara dair çalışmalara ve söz konusu platformların mantığını açıklayan internet sistemlerinin tasarımı gibi düşüncelere yönelik literatürü ortaya koymaktadır. Daha sonra, Orta Doğu'daki siyaset sahnesinde yaşanan değişimlerde teknolojinin rolü incelenmektedir. Son olarak da bölgedeki aktörlerin güç ve nüfuz kazanmak için söz konusu platformların farklı yönlerini ve karakteristiklerini manipüle etmelerini sağlayabilecek dinamiklerin altı çizilmektedir.

Giriş*

Günümüz dünyasında teknolojinin son derece yaygınlaşmasıyla birlikte, yeni teknolojiler toplumsal yapıları kökten bir biçimde değiştirmiş; insanların basit işleri yapma yollarını,[1] bireylerin çalışma ve iletişim biçimlerini, siyasi etkileşim ve yönetim usullerini çeşitlendirmiştir.[2] Bratton'a göre, bir ağ olarak birbirine bağlı bu yeni toplum yapısı "tasarım mantığı" ile anlaşılabilecektir.[3] Muhtemeldir ki günlük yaşamın teknolojik mimarisine uygun bir şekilde tasarım odaklı düşünmek, gerçek bir değişim fırsatı sunabilecek şekilde toplumsal dinamikleri[4] daha derinlemesine anlamamızı sağlayacak araçları bizlere temin edecektir. Bu sebeple, teknolojiyi basit ve naif bir şekilde sadece verili seçeneklerle sınırlı bir araç olarak kavramsallaştırmaktan uzak bir toplumsal teknoloji anlayışı inşa etmemiz önem taşımaktadır.[5] Bu yazı, teknolojik yapıları ve bu yapılar içerisindeki dinamikleri incelememiz için yeterli gördüğümüz bir analitik çerçeve olarak, "internet sistemlerinin tasarımı" odaklı düşünceyi esas alan bir yaklaşımı önermektedir. Facebook ve Twitter gibi yeni medya teknolojilerinin Orta Doğu'daki kullanımını, önerilen bu çerçevede analiz etmenin; Tunus, Mısır ve Kuveyt de dâhil olmak üzere bölgedeki farklı ülkelerde var olan siyasal duruma destek olan dinamikleri aydınlatabileceği iddia edilebilecektir. Bu yaklaşım, yeni teknolojilerin mevcut sistemleri nasıl değiştirdiğini, eskiyi nasıl tasfiye ettiğini, gücü yeniden nasıl dağıttığını ve siyaset sahnesini nasıl yeniden kurguladığını ortaya koyacaktır.

Sonuç olarak bu yazı, mevcut siyasal duruma yönelik daha iyi bir anlayışı inşa etmek için yeni teknolojilerin toplumsal söylem içerisinde yeniden kavramsallaştırılmasının öneminin altını çizmektedir. Birinci bölüm, internet sistemlerinin tasarımı odaklı düşünmeye dair literatürü gözden geçirmekte ve teknolojiyi insanların eylemlerini yönlendiren bir altyapı olarak ele almaktadır. İkinci bölümde Orta Doğu'daki siyasi durumun gelişiminde sosyal medya teknolojilerinin oynadığı rolü tartışan bir vaka incelemesi ortaya konmakta ve üçüncü bölüm ise ulaştığımız sonuçları sunmaktadır.

Platform Tasarımlarının Karakteristikleri

Dijital platformlar, insanların ve insan olmayan aktörlerin toplumsal faaliyetlerini mümkün kılan, destekleyen ve otomatikleştiren teknolojik çözümlerdir.[6] Toplumsal faaliyetler için iş birliği alanı hâline gelmesi için zaman içerisinde geliştirilmiş, protokoller ve algoritmalarla standardize edilip belli bir çerçeveye sokulmuş ve platformları kontrol edenler tarafından yönetilmiştir. Bu perspektiften düşünmenin toplumsal etkileşimi sağlayan programların tasarımlarına dair bazı spesifik özellikler ile bazı toplumsal dinamikler arasındaki bağlantının altının çizilmesi bakımından faydası vardır.[7] Bu yazı, toplumsal fenomenleri ve bilhassa küresel siyaseti anlamak için, sosyal medya platformları gibi sosyo-teknik altyapılara dair analizleri bu platformların tasarımlarının temelinde yatan mantık esasında yeniden şekillendirmenin faydalı olacağını öne sürmektedir.[i]

Bu platformların tasarımında üç temel karakteristiğin[ii] olduğu söylenebilir. Söz konusu platformları şu an oldukları şekilde deneyimleyebilmemiz için tüm bu karakteristikler birbirinin üzerine inşa edilmiştir.

---

i- Tasarım mantığından bahsederken sistem tasarımının karakteristiğine ve nihayetinde bu karakteristiğin nelerin gerçekleşmesine imkân sağlayacağına atıfta bulunduğumuzu önemle not etmek gerekir. Örneğin, teknolojik altyapı ile Facebook gibi sosyal medya platformlarında ortaya çıkan ağlar arasındaki ilişkiyi ele alırsak, Facebook'un belli toplulukların ve/veya terörist grupların bir araya gelip bir sosyal ağ olarak kendilerini örgütlemelerine imkân sağlayan karakteristiği ve teknolojik altyapının bu sosyal ağların yapılarını ile etkilerini şimdiki gibi ortaya koymalarına imkân veren karakteristiği düşünülebilir.

ii- Esasında, Bratton'ın çalışması platform tasarımının 17 karakteristiğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır ancak bu yazıda, ele alınacak vaka çalışması ile en alakalı üç karakteristik açıklanacaktır (Bkz. s.41-51).

Birincisi, bu platformlar bir "etkileşim mimarisi"[8] oluşturmak üzere tasarlanmışlardır. "İnternet ortamında bir araya gelebileceğimiz, iletişim kurabileceğimiz ve birlikte olabileceğimiz bir çerçeve oluşturmaktadır."[9] Bu sebeple, iletişim teknolojileri ya kontrol/koordine eden taraf ya da taraflarca yönetilmektedir.[10]

Bu yazı, toplumsal fenomenleri ve bilhassa küresel siyaseti anlamak için, sosyal medya platformları gibi sosyo-teknik altyapılara dair analizleri bu platformların tasarımlarının temelinde yatan mantık esasında yeniden şekillendirmenin faydalı olacağını öne sürmektedir

İkincisi, platform sistemlerinin tasarımı zaman içerisinde ortaya çıkacak sonuçların tasarımını kapsamamaktadır.[11] Tasarımın altında yatan fikir, kısmen kullanıcı tarafından kontrol edilen ve neticeleri farklı zaman ve mekânlarda, tahmin edilemez bir şekilde ortaya çıkan eylemlerin programlanmasıdır. Bu da söz konusu platformların iş birliği ve iletişim için spesifik bir biçim/çerçeve sunması karşılığında tasarlandığı ve kullanıcılara kullanım özgürlüğü verdiği anlamına gelmektedir. Bu serbest alanlar, farklı platformların kendi içerisindeki değerlerin oluşmasının- "kullanıcının kattığı artı değer" olarak da ifade edilmektedir- kaynağıdır.[12]

Üçüncüsü, bu platformlar ne mikro/merkeziyetçi olan ne de makro sistemlerdir.[13] [14] Bu platformların spesifik karakteristiği genelde, bir araya gelmek ve platformun değerlerini yaratmak için standart bir iletişim biçimi kullanan bir kullanıcı veya koordinatör tarafından öne çıkarılmaktadır. Bir başka deyişle; bu standart, tek bir merkezden üretilmeyen iletişim biçimleri ve serbest, öngörülemez alanlarda üretilen içerikler, belli bir aktör için değerli bir varlık olacak şekilde merkezileştirilebilir ve sermayeye dönüştürülebilir.[15]

En nihayetinde teknoloji, "sadece kendisiyle ne yapılabileceğinden ibaret olmayıp ne tür yeni imkânlara yol açabileceği de değerlendirilmesi gereken" bir olgu olduğu için,[16] teknolojik tasarımlar hakkında konuşmak aynı zamanda bu tasarımların karakteristiklerinin ne tür imkânlar sağladığını keşfetmek anlamına da gelmektedir. İletişim platformlarının bazı davranış biçimlerini daha olası hâle getirip daha başka tipte davranışları kısıtlaması ve ayrıca yeni tür bazı davranış biçimlerini ortaya çıkarmaları sebebiyle, insan eylemlerini "yönlendiren"[17]; bir başka deyişle, "toplumsal kuvvetler için bir platform" niteliği arz ettiği iddia edilebilir.[18] Teknolojik platformlar, toplumsal kuvvetler için yeni bir platform yaratarak sadece mevcut toplumsal imkânları değiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda tamamen yepyeni imkânlar da sunmaktadır. Bu durum bizatihi teknolojinin politik doğasına ve güç sistemlerinin ortaya çıkarabileceği potansiyele ışık tutmaktadır. Söz konusu platformlar temel olarak farklı coğrafyalardaki bireyler arasındaki iletişimi daha düşük maliyetli ve dolayısıyla daha mümkün hâle getirmektedir. Ancak, kullanıcıların bu platformları kullanma yollarının ucu açık olmasından ötürü (ki önceden sonuçları öngörülmüş bir tasarım söz konusu değil) bu platformların yapısı statik olmadığı gibi her yerde aynı da değildir. Ekonomik, siyasi ve kültürel etkiler de söz konusudur ve tüm bu faktörler yapılan faaliyetleri yönlendirmektedir.

Sosyal ağların yüz yıllar boyunca güç paylaşımı için yapılan çatışmalarda önemli bir rol oynadığı düşünülmüştür. Sosyal ağların

tüm insan topluluklarının toplumsal yapısı ile bütünleşik olmasından ötürü böyle bir role sahip olduğu su götürmez bir gerçektir. Ancak sorgulanan husus, spesifik bir sosyal ağın belli aktörler arasındaki güç dengelerini değiştirmede ne boyutta etkili olabileceğidir. Güç çekişmelerinde sosyal ağların etkililiğini ölçmek için birçok faktör kullanılabilirse de bu yazıda teknolojinin türü, toplumsal yapı ve ilgili unsurların karşılaştıkları direnç en önemli ölçütler olarak esas alınacaktır.

Güç Merkezleri ve İşlevsellikte Yaşanan Değişim

Bu yazının iddiası, bir sosyal ağın özgürleştirici veya baskıcı bir platform olarak işlev görmesinin belli bir toplum veya çevredeki güç merkezlerine bağlı olduğu yönündedir. Bu da bir ağın gücün ortaya çıkmasında veya el değiştirmesinde rol oynayabileceği ancak bu güç değişiminin yönünün gücün paydaşlarına, araç olarak kullanılan teknolojinin doğasına ve olgunluğuna bağlı olduğu anlamına gelmektedir. Buradaki teknolojinin doğası ve olgunluğu, tasarımının karakteristiğine ve bir sosyo-teknolojik platform olarak entegrasyonunun nasıl gelişim gösterdiğine bağlıdır. Buradaki güç temasını anlamanın en iyi yolu, gücün, dayandığı altyapı değiştiği zaman değişim gösterebilecek bir toplumsal yapı olarak kavramsallaştırılmasıdır. Şüphesiz ki, toplumsal kuvvetleri yönlendiren bir platform olarak teknoloji neticede güç için kullanılan bir platformdur. Bu bakımdan, sosyal ağlar hem güç dağılımını sağlayan hem de doğrudan güç değişimleri için altyapı teşkil eden unsurlar olarak görülebilirler. Daha net olarak belirtmek gerekirse, otoriter rejimlerin demokratik sivil hareketler karşısında üstünlüğü varsa, sosyal ağlar bir baskı aracı olarak kullanılabilir. Ancak bu hareketler zamanla güç kazanırsa,

Şüphesiz ki, toplumsal kuvvetleri yönlendiren bir platform olarak teknoloji neticede güç için kullanılan bir platformdur. Bu bakımdan, sosyal ağlar hem güç dağılımını sağlayan hem de doğrudan güç değişimleri için altyapı teşkil eden unsurlar olarak görülebilirler

rejimler kırılgan hâle geldiği zaman bu sosyal ağlar özgürleşme için bir altyapı teşkil edebilir.

Web 2.0'ın 1999 yılının sonlarında gelişmesiyle birlikte internet, toplumsal aktörlerin toplumdaki güç sistemlerini şekillendirmek için internetin yeni yapısından ve uygulamalarından faydalanabileceği bir boyut kazanmıştır. Web 2.0, yeni nesil interneti teşkil etmekte olup "World Wide Web"in yazılabilir bir versiyonudur. Web 1.0'ın aksine hem interaktif hem de daha dinamiktir: Örneğin, ortaya çıkardığı serbest alanlar ile birtakım fırsatlar yaratmakta ve gelişimi tahmin edilemez bir şekilde olmaktadır.

Sonuç olarak Web 2.0, kullanıcıların sosyal medya, bloglar ve internet esaslı topluluklar aracılığıyla internet üzerinden bilgi paylaşarak etkileşime geçmesine ve birbiriyle serbestçe iş birliği kurmasına imkân sağlamaktadır. Web 2.0'da Youtube, Wikipedia, Facebook, Twitter ve Flickr gibi uygulamalar öne çıkmıştır. Ancak bir yandan internetin tahmin edilemez ve çoklu bir serbest kullanımına imkân sağlanırken, bu yeni tasarım aynı zamanda etkileşimlerin standartlaşmasına ve yeni fırsatlar sağlayarak platform yöneticilerinin geçerli değerleri belirlemesine yardımcı olmuştur.

Orta Doğu'nun muhtemelen Web 2.0'ın tüm etkilerine maruz kalan ilk bölge olduğu söylenebilir. 2000'lerin sonlarına doğru Orta Doğu'daki siyasi ve bölgesel yapının çökmeye başladığı açıktı. Genel

Orta Doğu'nun muhtemelen Web 2.0'ın tüm etkilerine maruz kalan ilk bölge olduğu söylenebilir. 2000'lerin sonlarına doğru Orta Doğu'daki siyasi ve bölgesel yapının çökmeye başladığı açıktı

olarak konuşmak gerekirse, bölgedeki sürekli istikrarsızlık hem iç hem de dış faktörlerden kaynaklanmaktaydı. Dış faktör olarak, ABD öncülüğündeki ittifakın Irak işgaline yolu açan "Terörle Savaş" retoriği mevcuttu ki bu da Arap ülkelerini iki kampa bölmüştü: ABD'nin tarafında yer alan reform yanlıları ve ABD'ye karşı direniş gösterenler. Bu savaş, İsrail'in 2006'da Lübnan'a, 2008'de Gazze'ye karşı olan savaş da eklendiğinde, Arap rejimlerinin kendi iç işlerine dışarıdan yapılan müdahalelerle baş etme konusunda ne denli bir stratejik zafiyet içerisinde olduğunu göstermiş ve bu da nihayetinde Araplar arasında birçok çatışmaya yol açmıştır. İçeride ise Arap rejimleri halklarının ümitleri ve ihtiyaçlarını karşılamakta başarısız olmuşlardır. Siyasi istikrarsızlık, ekonomik gerileme ve artan baskı – ki bunlar sayılabilecek sadece birkaç husustur- toplumsal huzursuzluğa, politik istikrarsızlığa ve rejimlerin otoriter yöneticilerini kökten sarsan kitlesel hareketlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu şartlar göz önüne alındığında Arap rejimleri, her geçen gün kendi taleplerinin güç dağıtımında dikkate alınması için özgüveni artan öfkeli halklar tarafından maruz kaldıkları sürekli bir baskı ile kendilerini zayıf hissetmişlerdir.

Web 2.0 bu bağlamda tüm kapasitesiyle kullanılmıştır. Rejimlerin ve devlet-dışı aktörler arasındaki çatışmalarda tümüyle kullanılmıştır. Ancak tüm olaylar gerçekleşirken, internet asıl araçsal işlevini kaybetmese de araç ve özne nitelikleri dönem dönem yer değiştirmiştir. Sosyal medya platformları bir hürriyet, kontrol ve tahmin edilemezlik hikayesine dönüşmüştür.

İddiamızı daha net olarak ortaya koymak için, bölgedeki istikrarsızlık sürecini iki aşamaya ayırdık: Birinci aşama 2000'lerin başlarında başlayıp Arap Baharı ile zirveye ulaşan halk gösterileridir. İkinci aşama ise 2013 yılında Mısır'da gerçekleşen darbe ile başlayıp günümüze kadar süren karşı devrim sürecidir.

Birinci Aşama: Popüler Güç ve Rejim Kırılganlığı

İlk aşamada bu ağlar olumlu taraflarını göstermiştir. Devlet karşıtı aktörler kendi seslerini yükseltebilmek için bu ağlardan faydalanmışlardır. Malcolm Gladwell ve Clay Shirky gibi kendilerini internet destekçileri şeklinde sunan kişiler iyimser bir şekilde bu ağların; "insan kaynağı bulma, finansman sağlama, bilginin ve görsellerin yayılması, toplu müzakereler ve insanları eyleme geçirme faaliyetleri için güçlü, hızlı ve görece maliyeti düşük araçlar" temin ederek halkları güçlendirdiklerini öne sürmüşlerdir.[19]

Sosyal ağların özgürleştirici tarafları; Mısır, Tunus ve Kuveyt gibi yarı demokratik ülkelerde demokrasi yanlısı bazı gösterilerin başlamasıyla gözlemlenmiştir. Devlet karşıtı göstericiler yapısal kırılganlıklarla karşı karşıya olan rejimler karşısında avantaj elde etmişlerdir. Sosyal ağ platformlarının buradaki rolü, devlet karşıtı aktörler için mümkün kıldıkları eylemlere bakılınca daha iyi anlaşılabilmektedir. Demokrasi yanlısı özgürlük savaşçıları bu ağları temel olarak üç alanda atılım yapmak için kullanmışlardır: Ajanda oluşturma, gruplar arası ittifak benzeri iş birliği olanakları geliştirme ve medya üzerindeki katı devlet kontrolünün üstesinden gelmek.

Ajanda Oluşturma

"Gücün Geleceği" eserinin yazarı Joseph Nye, gücün üç yönünden bahsetmektedir: Değişimi yönetme, ajandaları kontrol etme ve tercihleri oluşturma.[20] Burada bizim iddiamız için önemli olan kısım bunlardan ikincisi, yani ajanda oluşturma ile ilgili olanıdır. Nye'nin deyimiyle, "eğer fikirler ve kurumlar, yapılacak faaliyetlerin ajandasını diğerlerinin tercihlerini önemsiz veya yasak kılacak şekilde kullanabilirse, belki de o tercihleri bastırmaya gerek dahi kalmayabilir."[21]

Muhammed Bouazizi bedenini ateşe verip Tunus'ta gösteriler başladığında, rejim için gösterileri kınamak ve göstericileri vahşiler olarak adlandırmak kolay olmuştu. Ancak birçok fotoğrafın, videonun ve paylaşımın kontrol edilemez bir yangın gibi sosyal medya üzerinden yayılması, rejimi sahada gerçekten neler olduğunu reddetme imkânından mahrum bırakmıştır

Muhammed Bouazizi bedenini ateşe verip Tunus'ta gösteriler başladığında, rejim için gösterileri kınamak ve göstericileri vahşiler olarak adlandırmak kolay olmuştu. Ancak birçok fotoğrafın, videonun ve paylaşımın kontrol edilemez bir yangın gibi sosyal medya üzerinden yayılması, rejimi sahada gerçekten neler olduğunu reddetme imkânından mahrum bırakmıştır.

Göstericiler kendileri için gereken ajandayı oluşturmuşlardı. Hedef de netti: Otoriter rejimi alaşağı etmek ve demokratik bir geçiş için kapıyı aralamak. Göstericiler bu hedefler bakımından büyük bir başarı kazanmışlardır. Onların anlatıları galip gelmiştir. Dünya da gelişmeleri yakından izlemekte ve göstericileri takip etmek durumunda kalmaktaydı. Örneğin, 19 Mayıs 2011'de Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya (MENA) dair beyanında Başkan Barack Obama açık bir şekilde, "Tarihi bir fırsat ile karşı karşıyayız. Amerika'nın Tunus'taki bir seyyar satıcının onuruna bir diktatörün kaba gücünden daha fazla değer verdiğini gösterme şansımız var." diye konuşmuştur."[22]

Gruplar Arası İttifak Benzeri İş Birliği

Rejimler ve toplumun farklı kesimleri arasındaki gerilimler artarken, her geçen gün sayısı artan toplumsal hareketler oluşturulmuştur. Bu hareketlerin omurgasını ise fabrika işçileri ve eğitimli gençler oluşturmuştur. Bu hareketlerin çoğu internet platformlarında kurulmuştur. Sözgelimi Mısır'daki 6 Nisan Hareketi bunlardan biridir. Bu hareket, ülkenin sanayi bölgesi El Mahalla El Kubra'da plânlanan bir işçi gösterisi için Kahire'deki göstericilere destek çağrısı yapan basit bir Facebook sayfası olarak başlamıştır. Benzer bir şekilde, Kuveyt'teki Turuncu Hareket, 2006 yılında geleneksel medyanın vermediği taht değişimi krizine dair haberler veren bir blog olarak başlangıç yapmıştır.

Özellikle Kuveyt'te toplumsal hareketlerin yayılması, ülkede internetin yaygınlaşması sonrasında gençlerin bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir. Kuveyt, internetin en yaygın olduğu ülkelerden biri olarak kabul edilmektedir. 2014 yılında, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, ülke nüfusunun %78'inin internet kullandığını tahmin etmekteydi. Aynı oran 2006 yılında %28 ve 2009 yılında %50,8'di.

Kuveyt'teki devlet karşıtı hareketler arasında öne çıkanların çoğu 2009 ile 2013 yılları arasında kurulmuştur. Bunlar arasında al-Sur al-khamis (Beşinci Çit), Kafi (Yeter), Hamlat Nurid (Mücadele İstiyoruz), Shabab al-Hurriyya (Hür Gençlik) ve Shabab al-Taghyir wa-l-Tatwir sayılabilir. Bu hareketler ilk aşamada içe kapalı bir şekilde faaliyet göstermekteydi.

Ancak, internet platformları bu grupların mesajlarını topluma yaymış ve geleneksel sınırları aşacak bir iş birliği yapmalarını mümkün kılmıştır. Bu platformlarda bir araya gelmeleri, genç aktivistler için buluşma, müzakere etme ve deneyimlerini paylaşma yolunu açmıştır. İnternet üzerinde neşet bulan bu tip örgütlenmelerin, internet dışında da ittifaklara dönüşmesi kısa bir sürede gerçekleşmiştir.

27 ve 28 Şubat 2012'de, gençlik hareketini kuran konferans çeşitli örgütlerin çağrısı üzerine gerçekleştirilmiştir.[23] Konferansın neticesinde al-Haraka al-Dimuqratiyya al-Madaniyya (Hadam veya Sivil Demokratik Hareket) doğmuştur ki bu hareketin Kuveyt'in siyasi dinamiklerine etkisi tartışılamaz bir boyuttadır.

Geleneksel Medya Üzerindeki Katı Rejim Kontrolünün Üstesinden Gelmek

Nye, eserinde "geleneksel düşünme biçimine göre, her zaman askeri gücü en yüksek olan devletin kazanması söz konusudur ancak bilgi çağında en iyi hikâyeye sahip olan devlet (veya devlet-dışı aktör) de kazanabilir" diye belirtmektedir. Sokaktaki göstericilerin hikâyelerini anlatmak için, her şekilde devlet tarafından sıkıca kontrol altında tutulan geleneksel medyaya artık ihtiyaç yoktu. Blog yazarak, Facebook, Twitter, Youtube ve en önemlisi de her bir göstericiye birer kamera verip onları birer bağımsız gazeteciye dönüştüren akıllı telefonlar ile hikâyelerini anlatabilmekteydiler. Web 2.0 sayesinde sağlanan etkileşim, göstericileri kendi hikâyelerini yaratıp sosyal medyada ve hatta ötesinde bunları yayma imkânına sahip kılmıştır.

Yeni medya, rejimleri ve geleneksel medyayı bir ikilemin içine atmıştır. Bir taraftan, rejimler ülkenin ekonomisi bundan zarar göreceği için tüm ülkede interneti kesememiştir. Öte taraftan, geleneksel medya da sosyal medyaya ayak uydurmanın kendileri için

Blog yazarak, Facebook, Twitter, Youtube ve en önemlisi de her bir göstericiye birer kamera verip onları birer bağımsız gazeteciye dönüştüren akıllı telefonlar ile hikâyelerini anlatabilmekteydiler. Web 2.0 sayesinde sağlanan etkileşim, göstericileri kendi hikâyelerini yaratıp sosyal medyada ve hatta ötesinde bunları yayma imkânına sahip kılmıştır

finansal açıdan ve takipçilerini koruma açısından tek yol olduğunu fark etmiştir. Nordenson'un öne sürdüğü gibi, "Mısır gazeteleri bir haber kaynağı olarak blogları daha düzenli olarak kullanmaya başlamış ve bunu sadece spesifik meselelerde değil, son derece görünür meselelerde de yapmıştır."[24]

Dahası, geleneksel medyanın artık işe yaramaz olduğunu iddia edenlerin aksine, TV kanalları gibi yeni ve geleneksel medyanın birbirine entegre olduğu biçimler de ortaya çıkmıştır. Mısır güvenlik güçleri Devrim'in ilk aşamalarında bir gece Tahrir Meydanı'na girip gösterici grupları coplarla ve gaz bombasıyla dağıttığında "bu saldırının haberi hemen yayılmış, akıllı telefonlar saldırıyı kayda almış ve kayda alınan videolar Youtube'a yüklenmiş, Al Jazeera'de de yayımlanmıştır."[25]

İkinci Aşama: Karşı Devrimciler Geliyor

Öte taraftan; Baogang He, Mark E. Warren ve Evgeny Morozov gibi internete şüphe ile yaklaşanlar yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplumun özgürleşmesi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal ağ platformlarının olumsuz etkileri iki alanda görülebilmektedir. Birincisi, internet insanlara eylemlere destek verdikleri konusunda yanlış bir tatmin hissi vermekte ve bu his onları fiziksel olarak gerçek gösterilere katılmaktan uzak tutabilmektedir. İkincisi, internet otoriter rejimler tarafından bir baskı ve kontrol aracı olarak kullanılmaktadır.[26]

Bu ağların olumsuz tarafı, demokrasi yanlısı gösterilerin rejimler tarafından şiddetli bir şekilde dağıtıldığı ve akabinde bölgesel güç merkezlerinin Mısır ve Kuveyt gibi yarı demokratik devletlerden Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi mutlak otoriter devletlere kaydığı istikrarsızlık döneminin ikinci aşamasında daha belirgin hâle gelmiştir.

Sosyal medya ilk aşamada özgürleşme hedefleriyle kitlesel bir şekilde kullanılmışsa da ikinci aşamada bunun tam aksine baskı için kullanılmıştır. Bir başka deyişle, dijital interaktif altyapı ve Web 2.0 "demokrasi yanlısı hareketlerin güçlenmesine ve sivil toplumun yaygınlaşmasına katkıda bulunmuş ancak öte taraftan, demokratik olmayan rejimlerin sansür ve gözetim güçlerini arttırmış ve uygulamalarını kuvvetlendirmiştir."[27] Hüseyin buradaki argümanında, bu platformların karakteristiklerindeki karşılıklı bağımlılığın altını çizmektedir. İletişim ve içerik üretimi için olan serbest alanlarda, bunları standart hâle getiren, bir araya toplayan ve değerlerini kontrolü elinde bulunduran nihai bir merciye taşıyan bir model baskın hâle gelmiştir.

Esasında Mısır, Tunus ve Yemen gibi Arap Baharı devrimlerinin yaşandığı ülkeler ya ayaklanmalar, iç kargaşalar ya da demokratik dönüşüm sebebiyle büyük sarsıntılar yaşarken, başta Suudi Arabistan ve BAE olmak üzere Körfez'deki petrol zengini monarşiler olup bitenleri yakından ve endişeyle izlemekteydi. Bu ülkelerin yöneticileri dijital ağların kitleleri harekete geçirmek, fikirleri yaymak ve mevcut rejimlerin istikrarını sarsan toplumsal ajandaları oluşturmak için ne denli kuvvetli olduğunu fark etmişti. Büyük teşviklerle halkın sessizliğini satın almanın yeterli olmayacağını anlamışlardı. Bu sebeple, aynı platformları gözetim, kontrol ve baskı gibi farklı yollarla kullanarak karşı önlemler almanın acilen zaruri olduğu kanaatine varmışlardır.

İnternet Kullanımına Dair Yasaların Sıkılaştırılması

Bu aşamadan itibaren Körfez monarşileri internet kullanımına dair yasaları sıkılaştırmıştır. Artık sosyal medya platformlarını kullanarak rejimleri eleştirenlere karşı sıfır tolerans göstermekteydiler. Bu ülkelerde, devlet veya devlet kurumlarıyla alay etmek veya bunların imajına zarar vermek yahut izinsiz gösteriler örgütlemek bir suç hâline gelmiştir. Örneğin, BAE otoriteleri birçok internet aktivistini gözaltına almış ve tutuklamıştır. Bunların arasında 11,000'in üzerinde takipçisi olan @weldbudhabi isimli Twitter hesabına sahip olan Said Macid Alşaer el-Şemsi, 18 yaşındaki blog yazarı Muhammed Salem el-Zumer ve BAE hükümetini sosyal medyada eleştirmekten ötürü 10 yıl hapse mahkûm edilen ve 1 milyon dirhem (272,000 dolar) cezaya çarptırılan ünlü aktivist Ahmed Mansur da yer almıştır.

Yakın dönemlerde yayımlanan son derece ilgi çekici ve uzun bir raporda Reuters, Project Raven'in sırrını ortaya çıkarmıştır: "Birleşik Arap Emirlikleri tarafından, monarşiye eleştirel duruşu olan diğer hükümetlerin, orduların ve insan hakları aktivistlerinin gözetimi için istihdam edilen bir düzineden fazla emekli ABD istihbarat mensubunu içeren, gizli bir ekip."[28]

İlginçtir ki bazı Körfez monarşileri ile İsrail arasında siber bir ittifakın muhtemel olduğu ileri sürülebilir. Henüz böyle bir siber ittifakın kurulduğuna dair somut bir kanıt sunmak için çok erkense de bu hükümetler arasındaki birtakım iş birliği mekanizmalarına dair son dönemlerde sızan bazı bilgiler gerçeğin bir kısmını ortaya çıkarmıştır

Gözetim

Genel olarak konuşmak gerekirse, otoriter yönetimlerin muhalifleri takip etmek ve sindirmek için kullandığı en önemli yöntemlerden biri gözetimdir. Gözetim ayrıca, halkı itaatkâr kılmak için onları sürekli olarak kontrol altında tutmak için de önemlidir. İlginçtir ki bazı Körfez monarşileri ile İsrail arasında siber bir ittifakın muhtemel olduğu ileri sürülebilir. Henüz böyle bir siber ittifakın kurulduğuna dair somut bir kanıt sunmak için çok erkense de bu hükümetler arasındaki birtakım iş birliği mekanizmalarına dair son dönemlerde sızan bazı bilgiler gerçeğin bir kısmını ortaya çıkarmıştır.

New York Times, 2 Aralık 2018'de Ömer Abdülaziz isimli ve öldürülen gazeteci Cemal Kaşıkçı'ya yakın bir Suudi muhalif ve sosyal medya aktivistinin "bir İsrailli yazılım şirketine, Suudi Kraliyet Mahkemesi'nin kendi telefonunu ele geçirmesine ve Kaşıkçı ile olan iletişimlerini gizlice dinlemesine yardımcı olduğu gerekçesiyle dava açtığı" şeklinde bir haber yapmıştı.[29]

NSO Group isimli bir İsrail şirketi, Pegasus olarak bilinen ve kullanıcılarına gizlice telefon konuşmaları dinleme, tuşlamaları kaydetme, mesajları okuma ve hedeflenen bir telefondaki internet geçmişini izleme imkanı veren bir tür casus yazılım üretmiştir. Dahası, bu yazılım kullanıcılarına hedefteki telefonun mikrofonunu ve kamerasını kullanma imkânı vermektedir. Bu güçlü yönlerinden ötürü İsrail hükümeti, Pegasus'u siber bir silah olarak sınıflandırmıştır.

Abdülaziz, Toronto Üniversitesi'nde internet üzerinden gözetim üzerine çalışan bir araştırma grubu tarafından, telefonunun hacklenmiş olabileceği yönünde uyarılmıştır. "Citizen Lab isimli bir araştırma grubu daha sonra Suudi hükümetinin bu olayın arkasında olduğu sonucuna varmıştır." Abdülaziz, Ekim 2018'de İstanbul'daki Suudi Arabistan Konsolosluğu'nda öldürülüp parçalara ayrılan Kaşıkçı'nın çok yakın bir arkadaşıydı. Hacklenme sonucu elde edilen ve bu suçun işlenmesinde rol oynadığı düşünülen konuşmalardan birinin, Abdülaziz ve Kaşıkçı'nın Suudi hükümetinin internet üzerinden sürdürdüğü propagandaya karşı mücadele etmek için başlatmayı düşündüğü kampanyaya dair olduğuna inanılmaktadır. New York Times'a göre Kaşıkçı, Abdülaziz'e bu yöndeki gayretlerini desteklemek için 5000 dolar göndermişti.[30]

Paylaşımlar Kaynaklı Tutuklamalar

Suudi Arabistan'ın sosyal medya üzerinden eleştiri yapan kişileri caydırma çabalarının en belirgin örneğini, birçok Suudi âlim ve din adamının tutuklanması –özellikle de Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ın yönetimi ele almasından sonra- olduğu söylenebilir. Suudi hükümeti, terörle mücadele gibi kağıt üstünde bazı gerekçeler öne sürerek sosyal medyada düşüncelerin özgürce açıklanmasını cezalandıracak bazı mekanizmaları benimsemiştir.

Tutuklanan isimler arasında en öne çıkan kişi olan Selman el Avde, Eylül 2017'de tutuklanmıştır. Twitter'da 14 milyon takipçisi olan Avde, sosyal medyada oldukça aktifti. Tutuklanmasının arkasındaki sebebin Twitter'daki son paylaşımında, Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad el Sani ile Suudi Veliaht Prens Muhammed bin Selman arasında gerçekleşen ve iki ülke arasındaki ihtilafın nasıl çözülebileceğini müzakere ettikleri bir telefon görüşmesi üzerine Allah'ın "halkların iyiliği için bu liderlerin gönüllerinin birleşmesi" duasını

paylaşması olduğuna inanılmaktadır. Avde'nin tutuklandığı haberi hızla yayılmış ve tutuklanmasına dair Arapça bir etiket (hashtag) dünya çapında en popüler etiketlerden biri olmuştur. Avde hâlâ hapishanededir. Sağlığı kötüye gitmekte ve Suudi savcılar kendisi için idam cezası talep etmektedir.

Siber Suç Yasaları

Çeşitli otoriter Arap ülkelerindeki tartışmalı siber suç yasalarına da değinmek gerekir. Chatham House tarafından yayımlanan ve Joyce Hakmeh tarafından kaleme alınan "Cybercrime Legislation in the GCC Countries: Fit for Purpose?" isimli uzun ve detaylı raporda, "KİK ülkelerindeki siber suç yasalarının büyük çoğunluğunun düşüncelerini özgürce açıklama hakkını tehlikeye attığı ve uluslararası insan hakları hukuku, standartları ve güvenceleri ile çeliştiği" öne sürülmektedir.

Örneğin, Mısır'ın internet üzerindeki faaliyetlere uygulanan yaptırımlar konusunda son derece karanlık bir sicili vardır. Uluslararası Af Örgütü'ne göre, Nisan ve Eylül 2017 arasında, 17 şehirden siyasi gruplara yahut gençlik gruplarına mensup en az 240 kişi, Cumhurbaşkanı Abdülfettah el Sisi'yi sosyal medyada eleştirdiği için tutuklanmıştır.[31] Ağustos 2018'de Sisi, Siber Suçlarla Mücadele Yasası'nı imzalamıştır. Bu yasaya göre, 5,000'den fazla takipçisi olan kişisel bir sosyal medya hesabı, bloğu veya internet sitesi bir medya organı olarak kabul edilecek ve medya kanunlarına tabi olacaktır. Facebook, Twitter ve diğer sosyal medya platformlarındaki popüler hesapların gerçek dışı haberler yaydıkları tespit edilirse, bu hesaplar silme, para cezası ve hapis gibi yaptırımlara maruz kalabilecektir. Bu yasa aynı zamanda, yasaklı sitelere giriş yapan bireyleri bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırmaktadır. Daha sonradan yasaklanan internet sitelerini oluşturanlar veya yönetenler de iki yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilmektedir.

Sonuç

Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca yeni teknolojilerin toplumsal hayat üzerindeki dönüştürücü etkisini anlamak; akademisyenler, karar alıcılar, hükümetler ve her türlü topluluk dâhil olmak üzere tüm sektörlerdeki toplumsal aktörler için aynı derecede önemli hâle gelmiştir. Özellikle de günlük yaşamın temel bir parçası olan iletişim teknolojileri, toplumları yeniden yapılandırmış; derin toplumsal, ekonomik ve siyasi etkiler ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, Arap Baharı bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir, çünkü bu hadise sosyal medya ağlarının doğrudan bir etkisi olarak görülmüştür. Arap Baharı'ndan bu yana siyasi örgütlenmelerin biçiminde yaşanan köklü değişiklikler teknolojinin bir araç olarak rolünün altını çizmekle kalmayıp, aynı zamanda bağımsız bir özne olarak da rolünü ortaya koymaktadır. Bu yazı da teknolojinin bu rolüne ışık tutmak için, Web 2.0'ın yaygınlaşmasıyla birlikte Orta Doğu'da yaşanan siyasi değişimi ve otoriter yönetimlere tepki olarak oluşan sosyal medya platformlarınca desteklenen özgürlük hareketlerini mercek altına almayı önermektedir. Sonuç olarak, okuyucunun dikkatinin sosyo-teknolojik platformlarca ortaya çıkarılan toplumsal dinamiklere ve bu platformlarda gücün nasıl oluşturulduğuna, dağıtıldığına ve değiştiğine yönelik daha iyi bir anlayışın oluşması ihtiyacına çekilmesi hedeflenmektedir. Bu yapısal bağlam içerisinde bilgi teknolojisinin, özne olmanın anlamını değiştirdiği ve öznelerin artık sadece insanlar olmayıp dijital platformlar gibi teknolojik yeniliklerin de özne olabileceği söylenebilecektir. Bu platformların birer özne olarak işlev göstermeleri, farklı aktörlerin kimliklerini parçalayıp yeniden yapılandırmalarında ve bu aktörlerin yaklaşımlarını değiştirmelerinde görülmektedir.

Referanslar

* Bu yazı, MENA Bölgesi'nde giderek artan kesişen çatışmalar üzerine yazılan henüz yayımlanmamış daha geniş bir makaleden türetilmiştir. Metinlerdeki bazı kısımlar örtüşebilir. Burada ifade edilen görüşler tamamen şahsıma aittir.
1- Schwab, Klaus. 2016. The fourth industrial revolution.
2- Bratton, Benjamin H. 2016. The Stack - On Software and Sovereignty. Massachusetts: MIT Press.
3- A.g.e., s.42.
4- Gobble, M. M. (2014). Design thinking. Research Technology Management, 57(3), 59-61. Bkz. https://search-proquest-com.gate3.library.lse.ac.uk/docview/1535264096?accountid=9630
5- Schwab, Klaus. 2018. Shaping the fourth industrial revolution.
6- Manikas, Konstantinos. "Revisiting software ecosystems research: A longitudinal literature study." Journal of Systems and Software 103-84 :(2016) 117.
7- Gaver, William. "What should we expect from research through design?" In Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems, ss. 937-946. ACM, 2012.
8- Wiberg, Mikael. (2015). Interaction design meets architectural thinking. interactions. 22. 60-63.s. 16.
9- A.g.e., s.16.
10- Manikas, Konstantinos. "Revisiting software ecosystems research: A longitudinal literature study." Journal of Systems and Software 103-84 :(2016) 117.
11- Bratton, Benjamin H. 2016. The Stack - On Software and Sovereignty. Massachusetts: MIT Press.
12- A.g.e., s.48.
13- A.g.e.
14- Srnicek, Nick. Representing Complexity: The Material Construction of World Politics, 2013.
15- A.g.e.
16- A.g.e., s.75.
17- A.g.e.
18- A.g.e.
19- Wolfsfeld,Gadi. Elad, Segev, Sheafer, Tamir. 2013. "Social Media and the Arab Spring: Politics Comes First" The International journal of Press\Politics 18 (2) 115-137.
20- Nye, S. Joseph., 2011. The Future of Power. New York: Public Affairs. s.11.
21- A.g.e., s.11.
22- Orta Doğu ve Kuzey Afrika üzerine Başkanın beyanı, Beyaz Saray Basın Sekreterliği, 19 Mayıs 2011. https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa
23- Nordenson, Jon., 2017. Online Activism in the Middle East: Political Power and Authoritarian Government from Egypt to Kuwait. New Yor: I.B Tauris. s. 155
24- A.g.e., s.72
25- Zayani, Mohamed.,2018. Digital Middle East: State and Society in the Information age. Chapter 4: Pererson, Mark, "Mediated Experience in the Egyptian Revolution". Londra: C. Hurst. s. 85-107
26- Wolfsfeld,Gadi. Elad, Segev, Sheafer, Tamir. 2013. "Social Media and the Arab Spring: Politics Comes First" The International journal of Press\Politics 18 (2) 115-137.
27- Zayani, Mohamed., 2018. Digital Middle East: State and Society in the Information age. Chapter 9: Hussain. M. Muzammil, "Digit Rights Activism After the Arab Spring". Londra: C. Hurst. s. 197-216
28- Christopher Bing Ant Joel Schectman, "Inside The UAE's Secret Hacking Team Of American Mercenaries", Reuters, 30 Ocak 2019, Washington. https://www.reuters.com/investigates/special-report/usa-spying-raven/
29- David D. Kirkpatrick, "Israeli Software Helped Saudis Spy on Khashoggi, Lawsuit Says", New York Times, Londra, 2 Aralık, 2018. https://www.nytimes.com/2018/12/02/world/middleeast/saudi-khashoggi-spyware-israel.html
30- A.g.e.
31- https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/egypt/report-egypt/

YAZARLAR HAKKINDA

Nabeel Odeh siyaset araştırmacısı ve köşe yazarıdır. Kendisi TRT'de Kıdemli Yapımcı olarak çalışmaktadır. Çalışmaları küresel konular, dış politika analizi ve dijital siyaset hakkındadır. Düzenli bir TV yorumcusu olup dersler vermektedir. Odeh, Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Programında doktora öğrencisidir.

Ikbal Ben Gaied Hassine Grantham Research Institute ile Overseas Development Institute bünyesinde araştırma görevlisidir. London School of Economics and Political Science'ta tamamladığı lisansüstü öğreniminde araştırmalarının odağında bilgisayarlı otomasyonun toplumsal ve ekonomik etkileri bulunmaktadır. İşletme ve Bilişim Sistemleri lisans bölümünden mezundur.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

/ SharqForum

SOUNDCLOUD / Sharq-Forum

ALSHARQ FORUM

Web 2.0'ın İlk Savaş Alanı Olarak Orta Doğu

Bu yazıda, siyasi aktörlerin güç toplamak ve kullanmak için teknolojik altyapıyı (Facebook ve Twitter gibi) kullanma yollarını incelemeye yönelik bir girişimde bulunulmakta ve söz konusu teknoloji platformlarına yönelik tasarımların temel karakteristikleri mercek altına alınmaktadır. Bu platformlar, aynı anda hem değer esaslı hem de değer gözetmeden kullanılabilen sosyo-teknik ağlara bir zemin teşkil ettikleri için değişken ve dinamik örgütlenme biçimlerine de alan açmaktadır. Dahası, bu platformlar, dinamik doğaları gereği farklı kapasitelere sahip aktörler tarafından sürekli şekillendirilirken bunun karşılığında bu aktörleri de şekillendirmektedir. Bu değişimin gidişatını tahmin etmek güç olmakla birlikte söz konusu platformların tasarlanış biçimlerinin ne gibi gelişmelere kapı araladığına dair bir kavrayışa sahip olmak, bu fenomenin analizi için daha iyi bir çerçeve sağlayacak ve teknoloji ile insanlık arasındaki toplumsal nitelikli etkileşimin doğasını daha iyi anlamanın yolunu açacaktır. Bu doğrultuda, bu yazı yazılımlara dair çalışmalara ve söz konusu platformların mantığını açıklayan internet sistemlerinin tasarımı gibi düşüncelere yönelik literatürü ortaya koymaktadır. Daha sonra, Orta Doğu'daki siyaset sahnesinde yaşanan değişimlerde teknolojinin rolü incelenmektedir. Son olarak da bölgedeki aktörlerin güç ve nüfuz kazanmak için söz konusu platformların farklı yönlerini ve karakteristiklerini manipüle etmelerini sağlayabilecek dinamiklerin altı çizilmektedir.

ALSHARQ FORUM
www.sharqforum.org